

I. N. S. S. T.
DISSERTATIO
DE

L I C E N T I A
P O E T I C A,

Quam

Suffragante Ampliff: COLLEGIO PUBL.

In Regiâ ad Auram Acaemiâ,

SUB MODERATIONE,

Admodum Reverendi & Praclarissimi

T O R S T. R U D E E N,

Poëseos Profess. Ord. Celeberrimi,

*Disquisitioni publicæ eâ quâ par est
modestiam submittit*

J A C O B U S J. H A A R T M A N

Aust. Finl.

In Athenæo superiori ad d. 25 Maji,

Anni ærogoniæ CIC. MCC. I.

Exc. J. WAL.

In

S^{am} R^{am} M^{tem}

Maximæ Fidei Viro,
Reverendissimo in CHRISTO
Patri ac Domino,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI
Consummatissimo,

Diceceseos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,

Academiæ ibidem PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo,

Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDI
longè Gravissimo,

Scholarum EPHORO Accuratissimo,
MÆCENATI ac PROMOTORI

meo summo

Humilimo observantiæ cultu ætera-
num suspiciendo, de venerando.

ANNOS & FELICIA QUÆVIS!

*Prærias quantum, nostræ Fax inclita
terra,*

*Prærias quantum refobes urnasque
Camænas*

*Ipse monens quemvis veterum penetrare recessus,
Ut pateant prisce vestigia pulcra sophiæ
Cum, nocuum semper studiorum avertis abusum
Non nostra hæc dignè potis est dixisse Thalia.
Interea grates grato sub pectore vulnam
Et sacrum musis semper reverebor asyllum.
Hoc Ductore diu vigeat respublica Christi
Templa renascantur, Sophia cultura resurgat,
Consiliisq; Ere quos sors premit arcta juventur.
Ipse, favori istuic hæc fidens consacro supplex
Cruda rudimenta ingenii, & prima ausa fu-
venta,*

*Quæ placido vultu capiasque legasq; benignus.
Quod voveam ex animo tibi deindè gravissime
PRÆSUL,*

Est, heic ut seros vivas bene sospes in annos.

Reverendiss. Tuæ Dignitatis

*Ad obsequia quævis
devotissimus*

JAC. HAARTMAN.

Eruditione, Nobilitate, Clari
Conspicuis ornatif

Nobilissimo, Amplissimo ac Consultissimo

DN. JOHAN. WALLENSTEEN,

Territorii Halikoënsis & Piikiensis Ju-
dici æquissimo, Patrono ac Nutritio per
trienniu Benigniss: Indulgentissimoq;

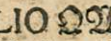
Plurimum Reverendo, Clarissimoque

DN. M. ERICO STEENBERGIO,

Pastori in Halicko optimè merito
atque Percelebri.

Consultissimo ut & Spectatissimo

DN. NICOLAO LAURENTII

FILIO /Senatori Primario
ac Vectigalium apud Biörneb. Præte-
cto Vigilantissimo Celebratissimoque.

Prudentissimo nec non Spectabili

DN. ADRIANO GOTTLIBEN,

Senatori ac Negotiatori percelebri,
Avunculo multis nominibus honor.

PATRONIS magnis, PROMOTORIBUS cer
omni observantiâ & quibusvis

SALUTEM ET

rate, Dignitate, atq; Prudentia
simisque VIRIS

Plurimum Reverendo atque Doctissimo

DN. JOHANNI BECHMAN,

Pastori Christianæ & in Lappfied mer-
itissimo solertissimo.

Perquam Reverendo & Doctissimo

DN. GREGORIO GOTTLIBEN

Pastori in Pyhama Vigilantissimo qui-
busvis obsequiis venerando, & Præce-
ptori quondam fidelissimo.

Speculatissimo juxtaque Inclito

DN. ERNESTO GRABBE,

Inspectori Laudatissimo ut & Fautori
indubitatissimo.

Venerando atque Doctissimo

DN. ANDRÆ URENIO,

Sacellano in Bistis pervigili ut & af-
fini pl. honorando.

tiss: FAUTORIBUS ac BENEFACTORIBUS
officiis colendis, suspiciendis.
INCREMENTUM!

More fit antiquo, vestra ut sic nomina
scriptis
Adscivisse meis nunc ego sustineam.

Nominibus vestris clarescet ritè libellus,

Et discet Momi flagra timere minus.

Multa fuere quidem quæcis sum instigatus ad
isthoc,

At linguam elinguem copia tanta facit.

Hoc natura dedit vobis, præbere favorem,

Quem poterit nullo fors abolere die.

Sic mihi vos faciles, precor ô, præbet PATRONI,

Et ludos gratos esse jubete meos.

Vidite, fortunamq, usque usurpate faventem

Sic vobis vestre mente manuque Client.

Auctor & Resp.

In Disputationem

Pereximus ES politissimi Viri Juvenis,

DN. JACOBI HARTMAN/

Austro - Finlandi,

Amici & Sympatriotæ dilecti, de Li-

CENTIA POETICA nervolè con-

scriptam :

Fictio qualis erit, vel quanta licentia
vati

Sit concessa sacro, pulcrum effingendo poema,

*Pluribus ista docet, laudandus acumine
mentis*

JACOBUS HARTMAN nostri pars
ampla Lycei.

Hinc meritò incedat redimitus tempora lauro

Inque usus patrios multo signandus honore.

Hæc pauca subito, sed gratula-
bundus scripsit

JOH. FLACHSENTIUS,
S. S. Th. D. & Prof.
Primarius.

Juvenī
Pereximio Literatissimoque

DN. JACOB O HARTMAN/
Cum publicā Dissertatione
stringeret
POETICÆ LICENTIÆ
lasciviam,

Excidit injustis sic vana Licentia
regnis,
Et casto est Pellex cedere iussa
toro.

Vindicias, HARTMANNE, Tibi has
fert prisca Poësis
Acceptas, calamo non inimica
Tuo.

*Amicè sed festinanter
gratulab.*

TO RST. RUDEEN.

LECTURO BENEVOLO,

S. P. D.

Qui tanquam injucundam,
vitaeque inidoneam, lectionem
Poëtarum damnarunt,
atque in orcum relegatam
voluerunt, suavioris vitae
sensum nondum percipisse certissimum est.
Quis nescit quantam instituta Poëtarum
Reipubl. utilitatem afferunt? quippe qui ho-
nestatem commendant, vitia arguunt, equita-
tem servant, & cujuscunque aliquis ad vir-
tutem usus est, studiosè commonefaciunt. No-
tum est insuper Poësin multitudine & eviden-
tiâ ἐν Φάσει, alios dicendi modos longè ante-
cellere, & oratione uti, quâ quæ dicuntur, suavius
hauriuntur, hausta animo penitus figuntur, fi-
xa intimè permovent ac hærent. Præcipuè autem
inservit Poëtica ars cultui religioso. Cum passim
informemur in scripturis religionis dogmata
poëtica viâ aptè admodum nobis inculcari.

*Memorabilia sunt testimonia. Deut. 31. v. 19. 21.
 & Coll. 3. v. 16. ubi apertis verbis jubemur non tantum ipsi celebrare DEUM psalmis, hymnis, & cantionibus spiritalibus; verum etiam easdem animis imprimere filiorum nostrorum. Verum enimverò nè quòs licentià abutatur, quam quandoquè usurpasse videntur Poëta, illam infinitam non esse, sed certis omninò coërcitam cancellis, ego dissertatione hac per DEI gratiam, tenui penicillo, prout exili admodum sum ingenii acumine, admonere institui. L. B. etiam atquè etiam rogatum veniens, velit animo mihi adesse equo, atquè contra malevolos se laboris hujus defensorum ostendere. De cætero hisce L. B. divine tutela iterum iterumquè commendatus Vale, mihiquè favere perge.*

ANNUENTE FAVORE DIVINO!

SECTIO PRIMA.

Utin omnib9 aliis, ità sanè in hac vel illa re elaborandâ, res mirabilis est ordo. Postulat autem is, ut in quibuscunq; seu docendis, seu discendis, universalialia ac simplicia præcedant, particularia verò ac composita lequantur. Ea propter me-

methodo apud nos receptâ, vocis licentia cum ὀνομασολογίαν τὴν πραγμασολογίαν, in limine opusculi hujus, priusquam ad penetralia festinarem, paucissimis delineare, æquum judicavi. In priori positione excutienda venit (α) Etymologia, quæ omnibus in confesso est, Licentia enim à licere originem trahit, quod permitti significat, id enim licere dicitur, quod cuiquæ conceditur. (β) Homonymia quæ significationes prælibat, 1. Propriam & genuinam, quæ melioris est interpretamenti, estquæ nihil aliud quàm libertas & potestas honesta, ut apud Pontan. Vol. 1. progymn. dial. 17. p. 79. 80. Cui dare licentiam est ἐξουσίαν δίδοναι, id est, potestatem dare. 2. Laxiorem & solenniorem, quâ in pejorem quoque partem accipi solet, quatenus in vita nihil est libertatis abusu frequentius; sic enim nimiam permissionem & immodicum libertatis usum, ad impunitatem etiam eorum, quæ iniqua sunt & inhonesta, denotat. Ut Ter. in And. A. 3. Sc. IV. Nimia illa

licentia, profectò evadet in aliquod magnum malum, id est, nimia illa libertas aliquid deterius committeret. Libertatem enim quæ transcendit limites, licentiam dicit Phædrus fab. 3. l. 1.

*Athenæ cum florent equis legibus,
Procax libertas civitatem miscuit,
Frenumq; solvit pristinum licentia.*

In posteriori hac præscindendâ labor noster nunc occupabitur, in tantû quidem, in quantum illa ad Poësin spectat: in quâ solent sæpissimè Poëtastrî licentiæ umbrâ uti, ad tegendam vel ignorantiam, vel fugam laboris, qui in poëmâte poliendo necessarius est. (γ) Synonymia Latinis audit libertas, potestas: Græcis παρρησία, ἐξουσία. Unde licentia videtur esse quædam impunita facultas loquendi vel agendi pro lubitu.

SECTIO SECUNDA

Sed nè Lectorem diu nimis detineam Sin vestibulo, propius gradum promovebo ad argumentum, quatenus scilicet licentia hæc Poëtis est familiaris; quæ

quæ quâ imitationem ac inventionem
appositissimè licentiæ assimilatur picto-
rum; utrique enim ex æquo convenit
in id incumbere, ut in operis sui perfe-
ctione decorum ubiq; servant, Scriptor
quidem in rerû suæ poëseos sententiarû-
que & verborum idoneâ & concinnâ con-
secutione, Pictor verò in imaginis suæ
numero, quantitate & collocatione par-
tium inter se, & earundem ad univer-
sam figuræ speciem, harmoniam, hinc
illud Simonidis, *Poëticen esse picturam lo-
quentem; & contrâ, picturam tacentem poësin.*
Hisce ex æquo concessam esse in inve-
niendo fingendoque licentiam Elaccus
in art. Poët. v. 9. asseverat.

----- *Pictoribus atque poëtis*

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Et post v. 362. *Uti pictura Poësis erit.*

Innuens Poëtas argumentum sibi pro lu-
bitu optare, fingereq; & disponere prout
proposito suo aptissimum judicaverint,
non aliter ac pictor similitudinem ali-
quam artificiosè exprimens, varios co-
lores, variaquè ei superinducit ornamen-

ta, eademque cuique parti convenienter addit; Elucet verò Poëtarum in imitando licentia, nempe, si illorum munus cum Historici officio contendatur. Huic enim nè latum quidem unguem à veritate rei gestæ recedere integrum est, si rectè nomen suum tuebitur, observatis strictissime Personarum, temporum, locorumque circumstantiis. Cum verò humanarum actionum ea sit indoles, ut nunquam, aut valde rarò respondeant animi votis ac desideriis, naturâ ob imbecillitatem suam in perplurimis deficiente: tum præsto est poësis, quæ limitibus legum Historicæ arctari non passa, evagatur licentius & non tam quæ facta sunt, quam quæ fieri aut debuerunt aut potuerunt, consignat, & expectationi naturæ plenissime satisfacit. Unde non inconvenienter Vernulamio definitur, *Historiæ imitatio ad placitum.*

SECTIO TERTIA.

Ex dictis facile patet in imitatione eam concessam Poëtis esse licentiam, quam

quam frustrâ in ullâ aliâ arte quæsi-
 ris, si picturam exceperis. Quoniam
 verò imitationis injecta mentio est, pau-
 cis de illius naturâ est agendum. Est
 autem non omnis imitatio Poëtica, aut
 illa ipsa quæ Poëseos constituit essenti-
 am. Grammaticam lubet vocare illam
 imitationem, quæ fit, quando scripto-
 ris cujuscumque stylum geniumquè nobis
 imitandum proponimus, in itâ prius ra-
 tione, quo ingenium nostrum nos du-
 cat vel trahat. Quandoquidem *natura se-
 quimur semina quisque suâ*: ut ait Poëta
 Sulmonensis. Quid à. imitabimur dum
 in scripta elegantiora incidimus, cuiq;
 rem penitus ruminanti, in propatulo
 est: nimirum res & verba obvenire i-
 mitanda; verba quidem ab ipsis rebus
 formam illam sibi induunt, qua hoc i-
 psam sunt, quod sunt. Et quid per imi-
 tationem hanc intelligatur, exponit Li-
 psius sequenti modo: *imitationem dico,
 sermonis nostri ad sermonem veterem aptam
 conformationem, & stylo expressam*. Hic duo
 in imitatore distinguimus officium ac
 finem.

finem. Officium est effingere & accom-
modare se ad alterius naturam. Finis
est conformatio & similitudo ejus. Con-
fenserunt quoque veteres in eo, tria re-
quiri ad comparandam faciendæ copiam;
naturam, quæ incipit; artem, quæ diri-
git, & deniq; usum, qui perficit. Quem
solum artifices facere fert Poëtarum fe-
licissimus lib. 2. de arte amandi. Verum
usus nomine heic exercitatio illa innui-
tur, quæ artis præcepta & institutiones
sequitur, quaque carminis fundendi fir-
ma quædam facilitas paratur. Neque
enim natura sine arte satis est cuiquam
ullo in studio, nec ars per se, sine præ-
sidio naturæ. Quod si ista duo simul
contingant, tum adhuc desiderantur
sumtus, amor, exercitium, opportuni-
tas, tempus, judicium. Instructi itaq;
eximiis ingenii dotibus, & quibus in-
super ætas atque usus, judicium firma-
vit, bona propria cum laude priorum
inventis addere possunt, alias nihil sola
imitatione cresceret. Quare præstat
omninò, ut tractatis prius à quopiam,
alia

alia adjiciamus; alia præscindamus, quædam immutemus plerisque alium ordinem, alium orationis florem inducamus. Crassi etenim atque hebetis ingenii est duce semper egere: quare perpulchrè agunt, si cum iis, quorum antea fuerant æmuli, tandem certent, bonâ spe, eos à se, vel felicitate invenienti, vel decore vocabulorum, aut dignitate rerum, si non superari, certè æquare aut se non relinquere posse. Exemplo sit Virgilius, qui multa feliciori minerâ expressit, quàm ii, quos imitari cupiebat. Ciceronem quoque effluxisse vim demosthenis, copiam Platonis, jucunditatē Isocratis ait Quintil., lib. X. c. i. Hæc imitatio licet ad poëseos essentiam non pertineat, ad poëmatis tamen perfectionem & elegantiam est necessaria. Neque enim sufficit fabulam aptè comminisci, prudenter disponere, episodis distinguere, optimamque cum naturâ convenientiam sectari, quod poëtica imitationis est munus: sed requiritur insuper ad justum & numeris omnibus

absolutum poema, ut sit sermonis proprietas, splendor & permovendi vis. quæ singula non connascuntur nobiscum, sed volunt ad aliorum exempla formari, quod fit dum aliorum industriam miramur & imitamur.

SECTIO QUARTA.

Non erit à proposito nostro omninò alienum pauca de primordiis imitationis Poëticiæ delibasse, cujus Auctore primum esse ipsum DEUM O. M. omnis boni datorem & consummatorem, à quo ut à Patre luminum omne bonum descendit. Jac. i. v. 17. non impiè statuimus. Caulæ adventitiæ sunt, qui ex facilitate atque propensione naturæ artem invenerunt, inventam excoluerunt, perfeceruntque. Nihil autem est homini familiarius, svaviusque imitatione: unde Aristot. Poët. cap. 4. κατὰ φύσιν δὲ ὄντι ἡμῖν τὴ μιμήσθαι, καὶ τῆς ἀρμονίας καὶ τῆ ῥυθμοῦ, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα κατὰ μικρὸν περὶ ἀγνοήσαντες, ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ὡς τῶν ἀνθρώπων χειρὶ διασμάτων.

i. e. Cum verò nobis à naturâ insita sint, Imitatio, Harmonia & numerus; ab initio ad hæc maxime facti, paulatim promoventes, ex ipsa quidem extempo alibus Poëticam genuerant. Usus verò Poëleos non incognitum fuisse Patribus ante diluvium degentibus ex hoc videtur statui posse; quod Jubal Gen. 4. v. 21. jam illa tempestate invenerit instrumenta musica, quæ concepta verba ad concentum harmonicum fuisse adplicata, svadere videntur: neque enim religiosum cultum absque hymnis in congressibus lacris à DEO ordinatis fuisse habitum, verisimile est. Post cataclysmum quoque apud Hebræos, qui & vetustate & religionis præstantiâ omnes populos vincebant, longè ante Græcorum Poëtas regnasse Poësin prætendit Calaubonus. *Nihil dicam de Hebræorum antiquissimâ omnium Poësi, quæ in unius Dei laudibus canendis fuit occupata.* Moses educto populo Israëlítico ex Ægypto, Spiritu S. motus, carmen composuit He-
roi-

roicum, quo celebravit DEUM, resistente Josepho Antiquit. Jud l. 2. c. ult. καὶ παύσας ἀδὴν εἰς τὸν θεὸν ἐγκώμιον πρὸς τῆς εὐπρεπίας ἐυχαιεῖσιν ὡς ἐχέουσιν, ἐν ἑξαμέτρῳ τὸν σὺνίστησι, h. e. Moyses etiam carmen, laudes DEI, & ob presentem favorem, gratiarum actiones continens, hexametro versu composuit. Ex. 15. David quoque Ps 150. hymnorum illorum meminit, Laudate Deum tubâ, laudate eum Psalmis & Citharâ. Isidor. l. 10. Orig. cap. 18. Omnibus, ait, metris prius est Heroicum. Hoc Moses in Cantico Deuteronomii, longè ante Pherecydem & Homerum, cecinisse probatur. Unde & apparet, antiquius fuisse apud Hebræos studium carminum quàm apud gentiles. Siquidem & Job, Mosi temporibus adequatus, hexametro versu, dactylo, spondeoque decurrit. Incidit à. studium Poëticum apud Græcos in tempora Hebræorum vatum, maximè autem post illa, floruit. Primum quidem vetus illa prisca, rudis, atque inculta Poësis: quæ sui tantum suspensionem sine nominis memoriâ reliquit, cujus Autor

Etor putatur Apollo, dicit Scal. l. 1. Poët.
c. 2. tum Linus, Orpheusque, cujus ope-
ra tam divina, ut brutis rebus etiam
mentem addidisse dicantur. Homerum
verò carminis Heroici & Archilochum
Iambici Auctores tradit Flaccus in
art. v. 73. 74. his verbis:

*Res gesta regumque ducumque, & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.*

Qui primum dicitur studuisse res ge-
stas scribere metro Elegiaco; sed dum
cerneret tali metro detruncato non
convenire fortia facta bellorum, reperit
Hexametros, quos æquales conjunxit
currentes, & hoc metrum vocavit He-
roicum, & post vers. 79.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo
Quod carminis genus in Comædiis &
Tragædiis suis admiscuerunt aut ma-
ximè usurpaverunt Poëtæ, Olympum quo-
que inter vetustos Plato nominat. Oroeban-
tium quoque Irazenium, itemque Phrygium
Dareta, ante Homerum floruisse scribit Eli-

anus, suisque temporibus illius Iliadem in
honore habitam, ait Scal. loc. cit. Apud
Latinos verò Poëticen à bello punico
secundo initium suum primum habere,
ex Gelio refert idem loco sæpius alle-
gato. Qua de re in Hypercritico c. I.
sic loquitur. Rudimenta quedam primi il-
lius exortus agnoscimus: flexumquè etatis
sæpius per adolescentiam, à Livio atque
Ennio, per Accium, Nevium, Plantum ad
consummatum florensque transmissum robur:
quod in Terentio, Catullo, Tibullo, Horatio vi-
get, in Virgilio etiam luculenter splendet: à
quo ad Martialem, Juvenalem, Silium, Sta-
tium divergens, paulatim efflorescit. Tum à
quarto veluti decurso spatio, hæsit in senii ve-
stigiis cum Sereno, Sidonio, Severino, Ausonio.
Quis autem præcepta artis hujus pri-
mum dederit, sub iudice lis est. Ari-
stoteles quidem veram Græcæ Poëseos
indolem exquisitissimè docere orsus est,
qui in poësi ipsi Pindaro vix secundus pu-
tatur fuisse. Videtis Scal. l. I. c. 44. Hora-
tius quoque illum secutus in art. Poët.
tra-

tractatum egregium conscripsit, ubi Poetices præcepta egregia, numerosa oratione tradidit, non tamen artem totam exsecutus est. Scaliger vicissim multam industriam adhibuit, ut defectus priorum suppleret. Plurimi quoque alii institutiones eruditas post se reliquerunt.

SECTIO QUINTA.

His ita obiter constitutis atque digestis, etiam de præcipuo Poëtices scopo aliquid memorare, in rem esse credidi. Qui est delectatio & informatio animorum: ceu canit Horat. in arte v. 333. 334.

*Aut prodesse volunt aut delectare Poëtae,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
& paulo post:*

*Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterq; monendo.*

Nam omnium suffragia & judicia meritis est, qui & dulcis est in poemate & utilis. Et quod docent etiam Poëtae inde apparet, quod omni commune
Et

fit orationi, ut audientem doceat vel rem, vel animum loquentis. Quod ipsum Strabo quoque contra Eratosthenem, qui omnes Poëtas non tam docendi quàm delectandi causa dixit omnia conjectare, fabulariç, Geographi. l. i. magno antiquorum consensu defendit, dicens: *primam illam poëtica rationem non parvam esse philosophiæ partem, quæ nos quasi infantes ad vitam introducat, moresque & vitæ actiones doceat magna cum voluptate, & affectibus moderetur: nam si Pythagorici & ipse Aristoxenes velint Musicos esse humane vitæ correctores, moderatoresque & Magistros, quid aliud fecisse olim dixerit aliquis ipsos Poëtas Musicos, qui dicendo canendoç homines à sylvestri vitâ, & planè, ferinâ reduxerint ad humanam?* Quare non immeritò, ab Homero Sophronistæ nominantur & Musici & Poëtæ. Nec illepidâ est causa quam adhibet Phædrus Libr. 3. fab. I.

- - - - - *Servitus obnoxia*

Quia, quæ volebat, non audebat dicere,

Affe-

*Affectus proprios in fabellas transtulit
Calumniamque fictis elusit jocis:*

*Ego porrò illius semita feci viam,
Et cogitavi plura, quàm reliquerat,*

In calamitatem deligens quædam meam.

Præcipuum igitur Poetæ munus est
imitatione & oratione suâ percellere:
unde in Poeta nihil admittitur medio-
cre, qui nisi excellens sit deterrimus
est. Ceu monet Flaccus in arte ver-
su 367 & seqq..

- - - - - Hoc tibi dictum.

*Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Rectè concedi: Mediocribus esse Poëtis*

Non homines, non Dî, non concessere columnæ

Quare rectius abstinet à versibus pan-
gendis, qui non naturâ ad Poesin factus
est, nec arte valet. Dissimilis enim est

poetarum ratio ab aliis, quorum ar-
te, in vitâ communi, carere nequeamus:
ea propter quoque ii, qui mediocriter
in arte suâ sunt exercitati, laude suâ cen-
sentur digni. Verum cum nemo ex ne-
cessitate obligatur ad orationem nume-
rosam cum cuiquæ animi sui sensa prosâ

effari liceat, potest ab eadem temperare, quem ad ejusmodi tentamina natura & ars non finxerunt.

SECTIO SEXTA.

Digressi aliquantisper ab argumento nostro, nunc iterum ad id revertemur, præcipuè attendentes ad id quod antea occipiebamus dicere, nimirum, quanta sit concessa Poetis licentia præ Historicis & Oratoribus. (a) Historica simpliciter res ut sunt, & facta probabilibus circumstantiis coherencia, enarrat; At Poëtica magnitudinem rerum magis illustrem, ordinem magis perfectum, & varietatem magis pulchram, animæ humanæ complacere, ~~intelligens~~ quàm in naturâ ipsâ post lapsum, repèriri ullo modo possit: quapropter cum res gestæ & eventus, qui veræ historia subjiciuntur, non sint ejus amplitudinis, in qua anima humana sibi satisfaciât, præsto est Poësis; quæ facta magis heroica consingit. Unde cum Historia veræ successus rerum mi-

nimè pro meritis virtutum & Scelerum, nar-
ret; corrigit eam Poësis, & exitus, & fortunas
secundum merita, ex lege Nemeseos exhibet:
cumque historia vera obvia rerum satietate
& similitudine, anima humana fastidio sit; re-
ficit eam Poësis, inexpectata, & varia, &
vicissitudinum plena canens. Adeo ut rerum
simulacra ad animi desideria etiam accommo-
det Poësis, eundem erigens; Historia verò
animum rebus (ceu quoque ratio) Submittit.
Adifis Verul. de Augm. scient. lib. 2. c. 13.
Non enim res gesta versibus comprabendenda
sunt, quod longè melius Historici faciunt, sed
per ambages, deorumque ministeria, & fabulo-
sum sententiarum tormentum præcipitandus est
liber Spiritus, ut potius furentis animi vati-
cinatio appareat, quàm religioſæ orationis
sub testibus fides. Ut habet Petronius Ar-
biter. (β) Historici est pertractare particu-
laria; Poëta verò magis universalia. Quare
ad sapientiam atque virtutem aptius quid
est Poësis, quàm Historia, Arist. Poët. c. 9.
(γ) Ab Historico requiritur pura &
sincera veritas. In Historia enim præ-

cipua virtus est, vera simplexque rerum
 gestarum expositio, narratio, & demon-
 stratio, additâ loci, temporis, ac perso-
 narum distinctione: cum orationem
 simpliciore filo texat. Poëta à. ficta ve-
 ris addit, aut fictis vera imitatur, ma-
 jore sanè apparatu. Cum verò uterque
 officio narrandi æquè fungitur: factum
 tamen est, ut illi soli nomen Historici
 fuerit attributum: quippe cui satis esset
 solus ille tractus dictionis ad explican-
 dum quæ gesta essent. Ast hunc Poë-
 tam nuncuparunt, ea propter quod non
 solum vocibus res ipsas quæ essent, red-
 deret, verum etiam quæ non essent qua-
 si essent, & quomodo esse vel possent,
 vel deberent, repræsentaret. (d) Histo-
 ria rerum gestarum monumentis &
 vetustatis exemplis ad memoriam ut
 spectet, necesse est; Poesi verò effictis
 rerum imitationibus, Phantasie opus
 est. ait Verul. l. all. c. i. plures alias ha-
 bet prærogativas Poesis, quas nunc lu-
 crandi temporis gratia transmittimus.

SECTIO SEPTIMA.

Jam consequens est, ut pervideamus
 Quæ licentia sit vitiosa & tolerabilis
 minimè. 1. Respectu rerum, in inventi-
 one inepta & dissidentium juncturæ:
 Nam quemadmodum in ambitu ipso
 vitæ nostræ multa sunt, pauca delectant,
 pauciora pariunt admirationem: ita in
 Poetæ pectus multa sese insinuant, non
 omnia sunt admittenda. Fatente id ipsum
 Flacco initio art. Poet.

*Scimus, & hanc veniam petimusque damusq;
 vicissim:*

*Sed non, ut placidis coëant immitia, non ut
 Serpentes avibus gementur, tigribus agni &c.
 Hoc est ut nos aliis scribendi licentiam
 concedimus, ita nobis quoq; licere peti-
 mus; sed petimus quidē ut poetæ, damus à
 ut critici. Sed non, ut crudelia cum mirib;
 jungantur, cum fingendi potestas debeat
 esse artificiosa, non etiā immoderata. Ea,
 inquit, quæ specie, natura, & qualitate
 differunt, non debent aut pictura, aut
 poemate coaptari in una eademque for-
 ma: sicut tigris & agnus, pilcis & ur-
 lus,*

sus, sed tigris & Leo conjungi possunt: quia eandem habent qualitatem, uterque enim ferus est. Alioquin poema quod est sine ulla œconomia, comparat ejusmodi picturæ, quæ caput habet humanum cum cervice equinâ & diverforum animalium membris, quæ plumis exornata tandem desinat in piscem. 2. Iniquum & illicitum prorsus est longè digredi à proposito, & inducere res à themate alienas, utpote, qui relicto themate quod inchoarunt, transeunt ad aliud interponentes verba quidem contra, sed sensui non apta, orationesq; incongruas, quicq; celsa aggrediuntur scribere, sed ridiculè exeunt in locos cōmunes; quos loco citato notat per purpureū assutum pannū Poeta. Non negat, flores, & splendidam orationis particulam, aptè & convenienter interferere suo carmini, ut sit splendidius: sed hoc reprehendit quando fit extra materiā quæ cœpta est. Sed objiceris quis. Neminem criminaturum vitia, cum sis tutus & securus data venia? & quod certus sis quod indul-

ge-

geatur licentia tibi sicut aliis? erras: etenim ut tibi non imputetur culpa, tamen laudari non mereris, intra veniam peccas. Satiùs enim est non scribere, quàm velle scribere venia dignum: quod faciunt indocti stultique Poetæ, ut ait Poeta. Hoc à est quod notat Horatius, artis quidem peritiam hoc præstare solui posse, ut venia non sit opus, sed eam per se non mereri laudem, quam natura major, mentisq; divinior quidam instinctus parit perficitq;. Assumi potest quæcunque materia; ità tamen ut continuum carmen componatur, nec intermisceantur res diversæ, sed simplex sit carmen; id est, à cœptâ materiâ, & nondum finitâ in alienam à proposito facere saltum turpe est, sed tenor cœptus sine interruptione servetur, & si quæ intermisceantur, fiet id causâ ornatus. 3. respectu sermonis in linguæ adulteratione, quæ tolerari neutiquam potest, cum potius sit genus doctrinæ, verbis ità adstrictum, ut est rebus solutum & licentiosum. adis. Verul. l. 2. c. 13. Licentiam

tiam hanc frequentissimè sibi indulgent
 illi, qui vix gustatis literarum delitiis
 primoribus, quod ajunt, labus, ad car-
 mina fabricanda se conferunt: nam *ut*
quisque versum pedibus struxit, sensumque
generosam verborum ambitu intexit puta-
 vit se continuo in Heliconem venisse, cre-
 dens facilius poemata extrahi posse, quam con-
 troversiam sententiarum vibrantibus pictam;
 cum tamen vanitatem amare nequeat genero-
 sior spiritus, neque concipere aut edere par-
 tum mens possit, nisi ingenti flumine literarum
 inundata. Ceu præclare loquitur Pe-
 tronius Arbiter in suo satyrico. Hi ta-
 les cum nondum didicerint scoriâ à
 metallo distinguere, foetus suos adeò a-
 mant perditè, ut nævos in iisdem, licet
 admoniti non videant: vel si adeò fue-
 rint extrantes, ut latere nequeant, adeò
 tamen non displicent, ut esse putentur
 instar mangonii, & qui commendent
 reliquum opus: quemadmodum di-
 cuntur Musicæ artis periti dissonantes
 interdum chordas movere, ut consonan-
 tium major veniat majestas ad aures

Id verò lætantur si apud quempiam non
 extremi nominis poetam invenerint suo
 errori patrociniū; licet locus sit quem
 imitantur, manifestè notatus vitii. do-
 cent autem se hoc in negotio non esse
 dissimiles nonnullis ex Aulicis Alexan-
 dri, qui cum virtutes Principis sui imi-
 tari non valuerant, imitati sunt vitia,
 reflexisque cervicibus ivère, quoniam
 obstipo incedere capite Alexandrum vi-
 debant. certè nihil ferunt indignanti-
 us, quam si quis ausit agere Aristarchum.
 Poësin veteres dixerunt Deorum linguam.
 quis à. nisi planè stupidus vellet illis tri-
 buere sermonem vitiosorem quam quo
 utuntur homines? de linguæ item bonita-
 te judicamus ex ejus usu in Poësi, adeò ut
 de illâ non dubitetur amplius postquam
 deprehenditur usurpata à prudentibus &
 castis poetis. Quidquid autem prætendant
 illi qui sub licentiæ fastus patrocini-
 o vitia
 sua cõmendant, recidit tandè tamen huc
 res omnis, esse illos hævos aut ignorantie
 aut negligentie lætus, quare utraq; est in-
 conveniens Poëtæ. Questus est de talib; suo

tempore Flaccus Epistolâ ad Pison. v. 289.
*Nec virtute foret clarisne potentius armis,
 Quam lingua Latium: si non offenderet unum-
 Quemque Poëtarum lima labor, & mora. Vos ô
 Pompili⁹ sanguis carmen reprehendite, quod non
 Multa dies, & multa litura coercuit, atque
 Praefectum decies non castigavit ad unguem.*

& paulò superius

*In scenam missus magno cum pondere versus,
 Aut opera celeris nimium, curaque carentis,
 Aut ignorata premit artis crimine turpi.*

Cum itaque mediocribus esse Poëtis nec Dii
 nec homines nec concessêre columnæ,
 satis colligitur evidenter, latius esse non
 attingere hæc sacra ignorantibus, quam
 ut supra vires & potentiam audentes,
 nulli quidem gratificentur, sibi vero i-
 gnominiam & dedecus concilient: præ-
 sertim cum nulla necessitas aut magi-
 stratus autoritas tale officium ipsis in-
 jungat, aut mortem comminetur, si mi-
 nus præstiterint.

SECTIO OCTAVA.

Conceditur tamen licentia in Metapla-
 smis nō exigua, qui interdū nō de veni-
 stant

stant carmē magis quā solent maculæ minores in facie cæteroquin venusta: describiturq; vox illa à Wossio: Metaplasmus est literæ vel syllabæ in voce additio, detractio aut imutatio. Propriè transformatio est hoc à loco irregularitas literarum, & syllabarum. Species ejus potissimæ sunt hæ: (a) ἀφαιρέσις ablatio, quæ elementum aut syllabam initio dictionis aufert. ut Virg. Æneid. 6. v. 619. *Discite justitiam moniti, & non temnere deos* pro contemnere. Idem Ecl. 1. init. Buc. *Nos patrias fines, & dulcia linquimus* pro relinquimus (b) πρόσθεσις appositio, est literæ vel syllabæ ad principium dictionis appositio, ut Maro Æneid. 3. v. 510. *Gnatum exhortarer, nēmistus matre sabella*, pro natum. Et Ter. Act. 4. sc. 6. *nam pol, si id scissem nunquam huc tetulissem pedem*: pro tulissem. (c) ἐν μέσσοις insertio est, quā litera vel syllaba medio dictionis interponitur, ut Virg. Æn. XII. v. 333. *Sanguineus mavors clypeo increpat atque furentes*, ubi mavors pro Mars Sic reppulit pro repulit Æn. IV. v. 214. *Reppulit, ac Dominum Ænean in regna recepit.*

(d) Συγκοπή, *concisio*, est abjectio vel syllabæ vel literæ in medio dictionis. ut Maro Æn. 8. v. 274. *Cingite fronde comas & pocula porcite dextris* pro porrigite. & lib. XI. v. 118. *Vixet cui vitam DEUS, aut sua dextra dedisset.* pro vixisset. Sic Divûm pro Divorum Æn. VI. v. 328. (e) Ἀποκοπή, *abscissio*, est vel syllabæ vel vocalis syllabam facientis in fine dictio- nis abjectio, ut Virg Buc. Ecl. i. v. 33. *Nec spes libertatis erat nec cura peculî,* pro peculii, dein pro deinde Flaccus Sat. III. l. i. v. 101. & *Inger* proingere Catul. *Inger mi calices amariores.* (f) Παραγωγή, *protractio*, aliquid in fine addens ut Hor. Sat. VII. l. II. v. 67. *Te ne ut ego accipiar laute, torquerier omni.* pro torqueri, Sic *labefactarier* pro labefactari, *accersier* pro accersi Ter. Eunuc. Act. III. Sc. III. (g) Κράσις sive Συρρίπτεις *contractio*, vocales duas, ad syllabas diversas pertinentes, in unam syllabam contrahit. Sed ita tamen differunt hæ voces: ut in Synæresi ambæ vocales in diphthongum contractæ servantur. ut Theseus ut Pentad. *optavit mortem Theseus Hippolyto.* & Ovid l. VII.

v. 405. *Jamque aderat Theseus proles ignota Parenti.* Sic *Phaton* pro *Phaëton* ponit *Aldus*. ut *Estque synarescos: defectus fulmine Phaton.* At *Ovid* l. i. v. 752 Sic *Sole satus Phaëton quem quondam magna loquentem:* in *Crafi* vero duæ vel plures vocales in unam syllabam ita coeunt, ut fere omnes mutantur, ut *mi* pro *mihî* *nil* pro *nihil* *Flac. Sat. l. i. lat. IX. v. 50. Nec magis his aliena malis. Nil mi officit unquam.* Sic *coge* pro *coage* *Maro Ecl. III. v. 20. Tityre, coge pecus: tu post carcæta latebas.* (b) *Διάσπexis* divisio, est unius syllabæ distractio in duas. Ut *Tib. Stami-na non ulli dissoluenda DEO.* & *Æn. VI. v. 747. Æthereum sensum, atque auræ simplicis ignem pro auræ.* (i) *Συσολή* correptio est. cum syllabæ naturâ productæ commutantur in breves. Ut *Virg. Æn. IV. v. 52. Dum pelago desavit byemis & aquosus Orion:* hanc solent Poëtæ frequentissimè exercere in penultima tertiæ pluralis præteriti perfecti: ut idem *Ecl. 4. v. 61. Matri longa decem tulerunt fastidia menses.* & *Æn. II. pluribus in locis. Obstapui*
ste-

steteruntq̄ve coma, & vox faucibus hæsit. Lucr.
l. V. 416. Confliterunt imbres, & flumina vim
minuerunt. (k) Διασολή productio est, cum syl-
labæ breves in longas vertuntur. Ac im-
primis locum habent in carmine heroico,
tribus brevibus concurrentibus: ut in Pri-
amides Virg. Æn. VI. 509. Aque hic
Primiades nihil ò tibi, amice, relictum est.
Non erit præter institutum si hic pau-
cis meminerimus illius licentiæ, quam
multi sibi indulgent in variandis tempo-
ribus syllabarum in nominibus propriis
& interdum appellativis, ducti maximè
autoritate Servii Commentatoris Virgi-
liani, ad illud Æneid. I. Huic conjunx *Sicheus*
erat, ubi Servius *Sicheus*, inquit, pri-
mam naturâ corripit sed hic ecclasin facit, li-
centiâ quæ in propriis nominibus est, ubi li-
cet in quavis parte syllabæ mutare quantita-
tem, idem evenit in appellativis, si à propriis
sunt, ut: *Sicanio* prætenta sinu. hæc ille.
quibus traxit in errorem quidquid fere
post illum fuit Grammaticorum in tan-
tū quidem ut etiam diphthongos passim

corripuerint in propriis. Hanc autem Servianam doctrinam, quæ hoc vitii videretur traxisse ex nimio amore linguæ græcæ, cui hæc licentia est familiaris, retundunt Ovidius, Horatius & Martialis, quorum primus lib. 4. ex Ponto. Epist. 12. queritur de conditione nominis *Tuticanus*, quod habet secundam syllabam brevem inter duas longas, ac ideo pedis legem nominisque fortunam ob stare officio quo minus in Ovidii elegiis ponatur.

*Nam, inquit, pudet in geminos ita nomen
scindere versus,*

Desinat ut prior hoc, incipiatque minor.

Et pudeat si Te quâ syllaba parte moretur

Arctius appellem, Tuticanumque vocem.

& tandem claudit.

His ego si vitia ausim corrumpere nomen,

Ridear & merito peccatus habere neger.

Horatius Sat. 5. lib. 1. v. 86. periphrasti describit locum (aliqui putant esse Equotutium) cujus nomen ob indolem temporum hexametrum non potuit ingredi, inquiens:

Quattuor hinc rapimur viginti & mille
rhedis,

Mansuri oppidulo, quod versa dicere non est,
Signis perfacile est, &c.

Martialis autem lib. 9. epigr. 12. lepidis-
simè conqueritur nomen Earinus non
posse adire carmen phaleucium, quod
in illo nomine syllabæ omnes sint bre-
ves, & tandem claudit:

*Dicunt Earinon tamen Poëta,
Sed Greci, quibus nihil est negatum
Et quos æpes æpes decet sonare.
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus severiores.*

Fuisset hæc excusatio consummatissimis
Poëtis non necessaria, si pro lubitu tem-
pora mutare licuisset. Scimus profectò
Virgilium, & alios necessitate quapiam pro-
duxisse quædã, aut corripuisse: verum ea
pauca sunt, nec citra veterum autoritatẽ. nã
primã in Italia, produxerunt ante Virgi-
liũ, Ennius, Lucretius pluresq;, in quibus
rectè utemur inventis, novã non finge-
mus nisi summa necessitate, nec nisi in
opere maximo, eaque erunt paucissima,
imo

imò nulla, donec jam extra invidiæ a-
 leam fuerimus, ut rectè monet Ninivita.
 In Barbaris nominibus sciscimus servan-
 das, quantum potest fieri, regulas lati-
 nas, & analogiam: vel si licenter tem-
 pus ordinetur in iis quæ neque ad regu-
 las nec analogiam exigì possunt, servan-
 dam esse ubiq; quantitatem semel tributam.
 (l) *Μεταθεσις* transpositio est, literæ alicujus
 de proprio loco in alium translatio, quæ
 si cum vicina litera commutetur dicitur
 metathesis. Ut Maro *Æn.* X. v. 55.
Hæc mea magna fides? At non Evandre, pu-
dendis, pro Evander. Et ibidem v. 394.
Nam tibi Thymbre caput Evandrius abstulit
ensis. pro Thymber. Sin à. trajectio fit li-
 terarum remotionum, appellatur *ὑπερθεσις*
 ut *Pistris* pro *Prists* Germanicus Cæsar
 in *Arat.* cap. de *Pisce*: *E quibus una ma-*
gis sub cauda flamma relucet squamigeræ Pi-
stris. Sic *accerlo* pro *arcesso*. (m) *Ἀντι-*
θεσις five *Ἀντιθεσις* oppositio est, quâ litera
 pro litera ponitur ut *Æn.* X. v. 745. *Olli*
dura quies oculos, & ferreus urget, pro *illi*.
Opilio pro *Opilio* idem *Ecl.* X. v. 18. Sic

advertite pro advertite Ter. in prol. And.

(n) Συναλοιφή collisio, compressio, ad verbum à connectio. Est vocalis vel diphthongi, in fine dictionis propter vocalem, vel diphthongum, initialem sequentis dictionis, in dimetiendo versu absorptio. Ut Maro Ecl. VII. v. 14. *Quid facerem neque ego Alcippen nec Phyllida habebam* & O nunquam eliditur ut ex hoc Virg. Ecl. 2. v. 60. *Te Corydon, O Alexi trahis sua quemq; voluptas.* Ovid. l. iv. 363. *O utinam possem populos reparare paternis. nec heu.* Ovid. 3. Fast. *Heu ubi pacta fides!* Interdum Synalœpha negligitur ut Virg. *Et succus pecori, & lac subducitur agnis.* Idem Æn. V. v. 261. *Victor apud rapidum Simoënta sub Ilia alto.* quod tamen à junioribus trahi in imitationem non potest nec debet. quoniam & de synalœphe in universum hoc est sciendum; esse illam quantum unquam fieri potest vitandam, quemadmodum à summis Poëtis deprehendimus illam, non nisi certæ emphaseos causa adhiberi. (o) Εὐδαιμονία

elifio est, quando m. finale cum præcedente vocali eliditur ob sequentem vocalem. Maro Ecl. I. v. 25. *Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes.* quod tamen ab illis qui ante aureæ latinitaris seculum vixerunt non observabatur strictè, utpote qui non modo m non eliserunt, verum etiam corripuerunt, cujus est vestigium etiamnum in circumit. interea tamen indulserunt sibi licentiam alias etiam literas elidendi ut ex gr. S. quæ sæpius in fragmentis Ennii & Comicorum tabulis deprehenditur extrita (p) *Tuñtis Sectio* sive *dislocatio* est integræ dictionis divisio aliis interjectis, quæ plerumque fit in compositis, ut Virg. Æn. I. 416. *Et multo nebula circum Dea fudit amictu.* pro circumtudit. Flac. Epist. I. I. v. 15. *Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.* Et Seneca Troad. Act. V. v. 1066. *Est una magna turris è Trojà super,* pro superest. in his item id non sine causa monebimus, tolerari quodatenus hanc licentiam,

tiam, si fiat tantum in illis vocibus,
 quas sic usurpatas videmus ab excellen-
 tissimis poetis. ut simile quid audea-
 mus in aliis, vix concesserint Aristar-
 chi. Cætera frequens Lectio Poëta-
 rum docebit, quapropter ne ulteriori-
 bus L. Benevolo nauseam moveam
 his ultimam imponere manum
 volui!

Fra-

Fratri Germano jucundissimo

JACOBO J. HAARTMAN

Dum

Notitiam LICENTIÆ POETICÆ evulgans
Ingenuum se se præstaret stu-
diosum.

U^t formica vigil, dum sol cali-
dissimus urit

In brumam mœstam, colligit
ore cibum.

Quæ superent curas, quas adfert
mœsta senectus,

Frater divitias, colligit ecce
sibi.

*Ne cui Fratri officia
desse videretur, occupatus
apposuit.*

GABRIEL Haartman.

MUSA GRATULATORIA

Juveni literis moribusq; cultissimo
DN. JACOBO HAARTMAN/
Dissertationis hujus Autori solerti
declarata promti officii ergo.

Qui cursat volitans hec circum compita
rumor,

Ute nostros viles contigit ille lates,
Quid tacitis, inquit, lentus jam sedibus
hospes

Heres? ô longas pellere perge moras;
Peller perge moras, gratantia tangere ple-
tra

Tene laet, clarum Palladium hec specimen?
Nam florens Haartman/ vigilans Heli-
conis Alumnus,

Defendens foetus dexteritate suos,
Auricas hilarat, sibi prospera quaque pre-
cantes

Nymphas, quid meritam suppressis ergo
chelym
Pol pulcrum, reuli, nec non laudabile factum;
Sed labra non rorat Castalis unda men;

Ne

de tamen ingrati cuculi vestigia secler;
Suppliciter pergam tollere ad astra manus;
apta tua O utinam! cedant nunc omne
dextro,

In laudes, TRIADIS in Patriaque decus!
in gelidis, pene regna Poli, saturatus ab
annis!

Complausi Breviter Guttare Non Facili.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟ ΠΑΝ.

Expositum

Dum

Frater meus per dilectus

N. JACOBUS HARMAN

Super

LICENTIA POETICA

haud ingratam exhiberet com-
mentationem.

Qui mare navigiis, qui rostro scindere
terram,

Aut rigidi Martis bella movere student;
ne ferunt valide, subeunda pericula queque
Quam viridē palmā, quam meruere, ferunt;
et dubios casus plures tolerare tenentur,
Pieris qui optant indigilare choris,

Comme

Commoda si capient, palmae & potientur honori
Incendi juvenes cujus amore solent.
Inq. DEUM sperant remque urgent nuno pre
crebra,

Nunc opere; & semper dispiceat esse piger
Id labor hic praezens manifestè comprobat, ecc
Dans multas nobis utilitatis oper.

Qui regit immensam; isto moderamine molens
Adspiret cæcis. sit facis que tibi.

Ut VIVas FELIX, VIVas In Nestoris anno
ADsit GerMano CeU proba Voca sonan

JOHANNIS Haartman

